

testimonio, et ex aliis mediis ad nos pervenit nobisque innotescit.

Ad 2. D. Cui criticismi defectui, si quis fuit, aliis suppleri mediis potest, C. suppleri nequit N. Etsi enim daremus adversario nonnullos patres hoc defectu laborasse, perperam inde concludit haud potuisse ipsos puram ad nos traditionem transmittere; ad hoc quippe efficiendum magna criticismi dote opus non est. Satis nobis est ut ii patefaciant doctrinam quæ circa peculiarem aliquem articulum sua ætate in Ecclesia obtinebat. Verum etiamsi in hoc decipi seorsum sumpti potuissent, abunde illorum deceptioni aliis mediis suppletur. Quando patres aliqui interdum allegant nonnulla apocrypha scripta, propriam opinionem manifestant, non autem sensum Ecclesiæ.

Imo ex hoc perspicuum fit Ecclesiæ doctrinam minime a privati cujusque individui pendere sententia.

Ad 3. D. Innovationes ex mente adversarii patrum ætate introduci cœperunt, C. in se N. Quas adversarius innovationes vocat, quæque IV. potissimum et V. seculo incrementum acceperunt, totidem fidei dogmata sunt, aut Ecclesiæ doctrina, cujus longe anteriora his seculis documenta prostant. Ut enim monasticum omittamus institutum, quod ad disciplinam tantum spectat, sacrificii aperta mentio occurrit apud apostolicos patres et apud Irenæum, qui testatur in Ecclesia illud obtinuisse per universum terrarum orbem ipso fatente Grabio, ut suo loco ostendimus (1). Sic adorationis, id est venerationis reliquiarum mentio habetur in actis ss. Ignatii et Polycarpi (2), exorcismorum usum ab antiquissima ætate repetit s. Augustinus (3). Parum igitur criticum se prodit adversarius, dum obtrudit uti innovationes IV. aut V. seculi doctrinæ articulos qui ab ætate ipsa apostolica obtinebant. Ex hoc vero colligimus catholicam Ecclesiam his seculis integrum christianismum, seu plenam christianam doctrinam tenuisse, prout et eam adhuc retinet, retinebitque in seculi finem; protestantismum autem cum sua negativa natura vix christianismi larvam et umbram retinere.

Ad 4. D. Si Vincentianus canon positive intelligatur, Tr. si negative N. Suo enim loco ostendimus hunc et non alium sensum esse objecti canonis, nempe illud quidem esse catholicum quod semper, quod ubique, quod ab omnibus retentum est; ast non e converso, ita ut nihil admitti debeat uti fide dogma Ecclesiæ catholice, quod nec semper nec ubique, neque ab omnibus fuerit admissum. Hoc illustravimus exemplo petito ex libris deuterocanonicis, quibus certe hic canon applicari non potest; atamen uti canonici ac divini nunc ab Ecclesia catholica habentur (4).

(1) In tract. De Euchar. par. 2, cap. 1, prop. 2, col. 256.

(2) Recolantur quæ scripsimus in tract. De cultu sanctor. cap. 4, col. 1194. seqq.

(3) De nupt. et concupisc. lib. II, cap. 29, n. 31. Cont. Julian. Pelag. lib. VI, cap. 5, n. 11. Op. imp. cont. Julian. lib. I, cap. 4. et alibi passim.

(4) Cf. quæ scripsimus de hoc Vincentiano effato in tract. De vera relig. part. 2, prop. 5, col. 181. cum nota apposita. Quoniam vero adversarius nobis objecit auctorita-

tem Vincentii Lirinensis ut solam Scripturam veluti credendum adæquatam regulam constituat, liceat nobis etiam proferre Vincentii verba quibus adversarius obtrudit. Sic igitur in cit. *Compendio*, cap. 23. scribit: « Heic fortasse aliquis interroget, an et hæretici divinæ Scripturæ testimoniis utantur? Utuntur plane, et vehementer quidem. Nam videas eos volare per singula quæque sanctæ legis volumina, per Moysen, per Regum libros, per psalmos, per apostolos, per evangelia, per prophetas. Sive enim apud suos, sive alienos, sive privatim, sive publice, sive in sermonibus, sive in libris, sive in conviviiis, sive in plateis, nihil unquam pene de suo proferunt quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur... Cum caperint divinas illas voces non jam proferre tantum, sed etiam interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc novitium virus exhalabitur; tunc primum sciendi sepe videas, tunc transferri patrum terminos; tunc catholicam fidem cædi, tunc ecclesiasticum dogma lacerari... Nam sicut tunc caput (Diabolus) capiti (Christo), ita nunc quoque membra membris loquuntur, membra scilicet diaboli membris Christi, perfidi fidelibus, sacrilegi religiosis, hæretici postremo catholicis. Sed quid tandem dicunt? si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum; hoc est: si filius esse vis Dei et hæreditatem regni celestis accipere, mitte te deorsum; id est ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina et traditione dimitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem: Unde probas, unde doces, quod Ecclesiæ catholice universalem et antiquam fidem dimittere debeam, statim ille: Scriptum est enim. Et continuo mille testimonia, mille exempla, mille auctoritates parat de lege, de psalmis, de apostolis, de prophetis, quibus novo et malo modo interpretatis, ex arce catholica in hæreses barathrum infelix anima precipitur. » Totum describi deberet, si omnia quæ pulcherrime habet Vincentius de necessitate adherendi catholice Ecclesiæ traditioni et doctrinæ, afferre quis vellet.

Heic vero omittere non possumus recens opus a Newman editum sub titulo *The Church of the Fathers*, seu *Ecclesia Patrum*, Londini 1840, in quo cum plurima de traditionis auctoritate habet tum præsertim integrum caput X. de Vincentio Lirinensi, ejusque circa traditionem doctrina pag. 163-196. Proclamat porro Newman eo loci catholicam traditionem « fuisse revera fundamentum super quo antiquis temporibus servatum fuit strictum orthodoxie depositum, » pag. 174. Idque exemplis Ambrosii, Gregorii Nazianz., Athanasii, Hilarii, ceterorum patrum confirmat, sed præsertim testimonio Lirinensis, cujus per plures paginas verba luculentissima proferat, ac summis laudibus extollit. Sed hæc nimis jam sunt ad inanem Shuttleworthii ictus retundendos.

(1) Discrimen ingens inter venerationem quam quovis tempore catholici erga Scripturam sacram professi sunt, et sentiendi rationem seu potius contemptum quem pariter quovis tempore circa eandem hæretici tenuerunt, fuse persequitur doctus P. Cherubinus a s. Joseph in *Dissertat. proœmiali sui apparatus biblici. Digressio secunda in qua agitur de ignorantia Scripturæ quam catholicis objicere solent hæretici nostri*, sect. 1. seqq. et art. 12. *Hæreticorum contemptus circa sac. Scripturam*. Incipit porro a Simone mago, omnium hæreticorum parente, et prolatis semper documentis rem continenter ducit ad Lutherum, Calvinum atque utriusque asseclas usque ad ætatem suam. Capere porro esset hoc argumentum magni supplementi. Cf. vol. I, pag. 123 seqq. et pag. 229 seqq.

Dices: Saltem in dubio de vero Scripturarum sensu, satis erit confugere ad analogiam fidei, quin necesse sit ad traditionem recurrere.

R. D. Quando fides certo sancita est a legitima Ecclesiæ auctoritate, Tr. vel C. quamdiu ista incerta est ac fluctuat N. Catholici non abnuunt confugere ad analogiam fidei, cum de obscuro aliquo agitur Scripturæ textu, ad eum nempe exponendum juxta certam normam illam quam ab Ecclesiæ habent auctoritate. Verum protestantes ad illam se recipere non possunt, tum quia 1. nunquam inter eos convenit de communi aliqua fidei professione, neque ex eorum principio convenire unquam poterunt; tum quia 2. secta quilibet ad fidem illam peculiarem confugeret quam sectatur, adeoque anabaptistæ, e. g. sociniani, methodistæ, quackeri, etc. ex hoc principio Scripturas exponerent cohærenter ad suos errores; tum denique 3. quia nec individua singula protestantium semper consistunt in eadem fidei professione, cum hodie abijciant quod hesternam die fide tenuerunt. Ita enim necessario fert indoles negativa protestantismi (1).

CAPUT II. De mediis generalibus quibus transmissa est primitiva dogmatica traditio, quibusque tuto cognosci potest.

Jam ab ipso hujus sectionis initio animadvertimus haud esse permiscendam traditionem dogmaticam de qua agimus, seu potius hujusmodi traditionis objectum cum mediis per quæ istud ad nos pervenit, aut quibus pervenisse nobis innotescit. Fieri enim potest, ut traditio quidem viva voce transmissa fuerit, nec tamen integra ad nos usque promanaverit, pluribus saltem erroribus commaculata, uti reipsa traditionis osores affirmant, quod paulo ante vidimus. Operæ pretium exigit ut postremum hoc effugium adversarii eripiamus.

Jamvero inter hæc media alia sunt generalia, alia vero particularia, seu quæ peculiaribus documentis ostendunt quid Ecclesia quovis tempore crediderit. De prioribus in hoc capite, de posterioribus in insequenti agemus.

Inter media quæ generalia nuncupavimus, publicum ac perenne Ecclesiæ magisterium recensemus, acta conciliorum præsertim œcumenicorum, acta item martyrum, sacram liturgiam, Ecclesiæ praxim in sacramentorum administratione atque in cultu religioso, necnon scripta patrum, deinde vero scholarum antiquorum, recentiorumque theologorum doctrinam, insuper ipsorum hæreticorum, historicarum denique ecclesiasticarum. Unumquodque ex enumeratis

(1) In quo protestantes plane cum antiquis illis hæreticis conveniunt de quibus sic scribit s. Irenæus cont. hæres. lib. V, cap. 20. « Et Ecclesiæ quidem prædicatio vera et firma, apud quam una et eadem salutis via in universo mundo ostenditur... Qui relinquunt præconium Ecclesiæ, imperitiam sanctorum presbyterorum arguunt... Tales sunt autem omnes hæretici, qui se plus aliquid præter veritatem invenire putant; sequentes ea, quæ prædicta sunt, varie, et multiforiter, et imbecille facientes iter, « de iislem non semper easdem sententias habentes, velut cæci a cæcis circumducuntur. » Ita bonus Pater

mediis seorsum etiam spectatum magnam profectio vim habet, ac ineluctabile prorsus theologo suppeditat argumentum ad novatores profligandos: simul vero sumpta ad instar fluminis exundantis invadunt ac dejiciunt vel invitum et reluctantem animum.

Quoniam verò fieri nequit, ut in tractationis scholasticæ angustiis pro rei gravitate de singulis late disseramus, satis nobis erit primoribus saltem, ut ita dicam, labiis ea delibare, quantum scilicet opus est theologiæ candidatis, ut agnoscant in quibus postea se exerceant, si optatam velint metam attingere fidei catholice hostes impugnando. Distinctis igitur paragraphis liberiorique methodo singula recensita mox breviter percurramus, apposita interserentes notitia, quæ præ oculis in eorumdem usu habenda sunt.

§ 1. De Ecclesiæ magisterio.—Christus Dominus, ut sæpe annotavimus, integrum fidei depositum contulit Ecclesiæ in apostolis eorumque legitimis successoribus sub Petri ejusque successorum primatu, ipseque mandavit, ut omnes sive convertendas, sive ad fidem conversas gentes docerent, pollicitusque est se iis, seu unicæ Ecclesiæ suæ in hoc ministerio usque in seculi finem affuturum. Ex illo sane tempore nunquam Ecclesia destitit ab hoc ministerio obeundo sive quoad gentes nondum ad fidem conversas, sive quoad eas quas jam in sinum suum ipsa cooptaverat. Licet porro aliqua, aut si magis lubet, magna etiam doctrinæ pars, quæ primum viva solummodo voce annuntiata fuerat, successu temporis, data occasione atque Spiritu s. inspirante, ab apostolis nonnullisque eorum discipulis scripto consignata sit; præterquam quod, ut suo loco ostendimus, hæc quoque ipsa scripta quoad nos Ecclesiæ suffragio indigebant, ut tanquam canonica et inspirata vim obtinerent, non tamen cessavit Ecclesiæ prædicatio, et magisterium ideo quod nullum ex iis scriptis capere detrimentum potuit. Imo scriptum hoc verbum vitam, ut ita loquar, a jugi Ecclesiæ magisterio ac viva voce obtinuit et obtinet; ab hoc ejus sensus determinatur, et ab hoc completur quoad ea quæ litteris mandata non sunt.

Quo fit ut 1. hæc instrumenta solum vim habeant in Ecclesia a Christo instituta, seu in sola Ecclesia catholica, quæ scilicet in legitima illorum possessio est, a qua hæretici penitus exciderunt. Hæretici, sectarii omnes, seu acatholici non habent nisi litteram quæ occidit, non autem spiritum qui vivificat. Quo argumento jam ætate sua Tertullianus vehementer hæreticos exagabat omnes, et est prorsus invictum (1).

(1) En Tertulliani verba quibus apprime quæ constitutus confirmatur: « Ergo non ad Scripturas provocandum est: nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut par incertæ... Ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est. Quibus competat fides ipsa: Cujus sunt Scripturæ: A quo et per quos, et quando, et quibus sit tradita disciplina, qua fiunt christiani; ubi enim apparuerit esse veritatem et disciplinam et fidei christianæ, illic erit veritas Scripturarum et expositionum, et omnium traditionum christianarum. Christus Jesus Dominus noster, permittat dicere interim, quisquis est, cujuscumque Dei filius, cujuscumque materiæ homo et Deus, cujuscumque fidei præce-

2. Inde præterea fit ut traditio dogmatica identificetur cum ipsa Ecclesiæ doctrina, a qua separari nequit; quapropter etsi documenta deficerent omnia, solum hoc vivum ac iuge magisterium satis esset ad cognoscendam doctrinam divinitus traditam, habito præsertim respectu ad solemnes Christi promissiones.

3. Exinde insuper patet non vocem mortuam manuscriptorum codicum, sed vivam ac publicam Ecclesiæ vocem semper primam ac proximam fidei regulam esse, sive quoad infideles convertendos, sive quoad fideles conversos.

4. Quodque propterea consequens est, ex hoc principio Ecclesia constanter damnavit hæreticos omnes eo quod innovare quidpiam voluerint contra eam fidem quam actu ipsa prædicabat, ut ex omni retro antiquitate compertum est; neque unquam ipsa disputavit cum hæreticis temerariis, qui eam insigni ausu erroris arguere in sua prædicatione veriti non sunt, sed unam eis opposuit auctoritatem suam eademque una illos protrivit (1). Quod si solet etiam adijcere vel Scripturæ oracula vel traditionis documenta, ita se gerit ad pusillorum instructionem, non autem quod aliqua ad id necessitate adigatur.

5. Demum colligitur novatoribus omnibus jure merito posse theologum vigentem Ecclesiæ doctrinam opponere, cum per absurdum plane sit, atque a bono sensu, ut aiunt, alienum affirmare, uti hæretici solent, Ecclesiæ auctoritatem valere quidem quoad priora tantum secula, non autem quoad posteriora. Nam vel nunquam valorem habuit, aut si habuit aliquando, etiam nunc habet, atque adeo usque ad mundi finem habebit. Cum vero plerique concedant eam contra anteriores hæreticos valuisse, hoc ipso contra se sententiam dicunt (2).

ptor, cujuscumque mercedis repromissor, quid esset, quid fuisset, quam voluntatem Patris administraret, quod homini agendum determinaret, quamdiu in terris agebat, ipse pronuntiabat, sive populo palam, sive discipulis seorsum; ex quibus duo decem præcipuos lateri suo allegerat destinatos nationibus magistros.... Statim igitur apostoli (quos hæc appellatio missos interpretatur), assumpto per sortem duodecimo Matthia in locum Judæ, ex auctoritate prophetie... consecuti promissam vim Spiritus sancti ad virtutes et eloquium, primo per Judæam contestata fide in Jesum Christum, et Ecclesiis institutis, dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam ejusdem fidei nationibus promulgaverunt, et proinde ecclesias apud unam eandemque civitatem considerant, a quibus traducem fidei et semina doctrinae, ceteræ exinde ecclesiæ mutuatae sunt, et quotidie mutantur ut ecclesiæ fiant; ac per hoc et ipsæ apostolicæ deputantur ut soboles apostolicarum ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur necesse est. » De præscript. cap. 18, 19, 20. et alibi passim in toto hoc libro.

(1) Quapropter Comes de Maistre, in op. *Du Pape*, liv. I. ch. 1. sapienter scribebat: « L'Eglise catholique n'est point argumentative de sa nature; elle croit sans disputer... Mais si l'on vient à contester quelque dogme, elle sort de son état naturel; élargir à toute idée contentieuse, elle cherche les fondements du dogme mis en problème; elle interroge l'antiquité; elle crée des mots survenus, dont sa bonne foi n'avait nul besoin, mais qui sont devenus nécessaires pour caractériser le dogme et mettre entre les novateurs et nous une barrière éternelle. »

(2) Ridiculos profecto se produunt novatores recentiores dum scribentes de novatoribus anterioribus, aut etiam ejusdem ætatis, sed a placitis que isti propugnant dissidentibus, solent vocare hæreticos, quin cogitent se in eadem categoria inveniri. Quo enim jure, ut unico exemplo insistant, Itheranus Calovius suam habuit orationem inaugurat-

§ II. De Conciliorum præsertim œcumenicorum actis.

—Cum ex dictis in prima hujus tractatus parte concilia œcumenica universam repræsentent Ecclesiam, pronum est inferre illorum acta, sanctiones imprimis dogmaticas, totidem esse solemnias et publicas illius fidei testimonia, quam Ecclesia profitebatur, quando unumquodque eorum celebratum est. Eo vel magis quod, ut vidimus, concilia potissimum urgent adversus hæreticos traditionem, seu vigentem Ecclesiæ doctrinam, et huic insisterent potiusquam Scripturis, quæ a novatoribus pervertebantur, et trahebantur ad proprium ipsorum privatum sensum.

Cavere tamen debet studiosus ne quæ a singulis, aut pluribus etiam interdum concilii patribus prolata sunt, cum iis permisceat quæ communi suffragio in concilio statuta fuerunt (1).

Cavere præterea debet, prout omnes theologi admonent, ne confundat *objectum*, ut aiunt, definitionis cum *motivo*; in illo enim concilii patres testes sunt Ecclesiæ fidei et traditionis, ac iudices etiam controversiarum, non in isto in quo obnixii errori esse possunt: idem dic de quæstionibus incidentibus, aliisque ejusmodi (2).

Quod vero diximus de dogmaticis conciliorum œcumenicorum definitionibus, æquo jure de rom. pontificum dogmatis decretis dici debet: ipsi enim organum præcipuum semper fuerunt traditionis divinae ejusque testes publici, summaque pollente auctoritate in proponenda tum Ecclesiæ romane, tum Ecclesiæ universalis traditione. Quapropter tuto poterit theologus ejusmodi pontificia decreta spectare uti genuina media propagationis dogmaticarum traditionum, illiusque fidei quam Ecclesia quovis tempore professæ est (3).

Adjecimus porro conciliorum præsertim œcumenicorum, ne excludere videremur concilia particularia quæcumque demum fuerint, sive nationalia, sive provincialia. Exploratum siquidem est magnam esse istorum in Ecclesia auctoritatem, plures hæreses

lem qua contendit demonstrare hæresim neo-photinianam vel socinianam, seu novorum paradoxorum et horrendorum portentorum matrem et impietatum damnatarum filiam, rationis adversus Dei Verbum insanientis fetum, ac diaboli s. Literas impie conspurcantis excrementum ut novissimum, ita foetidissimum fugiendum, detestandum et execrandum? » Cf. ejus op. cit. *Scripti anti-sociniana*, tom. I, p. 1 seqq. Si talis est photinianismus et socinianismus condemnatus ab Ecclesia catholica, quid erit lutheranismus et protestantismus eodem jure eademque auctoritate ab Ecclesia pariter damnatus? Si doctrina lutherana et protestans non est hæresis, neque talis erit photinianismi et socinianismi doctrina: si sociiani et photiniani sunt hæretici, quare hæretici non erunt protestantes?

(1) Cum discutitur doctrina sancienda in conciliis antequam veniatur ad definitionem edendam, fieri potest ut a patribus ea proferantur quæ minime probanda sunt. Præterea cum patres ante definitionem aliquid proerunt, id ut privati faciunt; decreta autem nomine totius concilii, ac proinde Ecclesiæ eduntur.

(2) Cf. Melch. Canum *De locis*, lib. V, cap. v. ubi plura quæ ad hoc argumentum referuntur, annotat doctissimus hic auctor.

(3) Etiam Constitutionibus dogmaticis rom. pontificum applicari debent quæ de distinctione inter *objectum* definitionis ejusque *motiva* disseruimus. Ideo vero quæ spectant ad concilia œcumenica et ad romanos pontifices complexi simul sumus, quia tam illa cum probata fuerint a romanis pontificibus quam isti suprema gaudent auctoritate et organa sunt divinae traditionis de qua loquimur.

istorum opera fuisse damnatas et extinctas, quæ in aliqua peculiari provincia erant exortæ, ac propterea istorum acta totidem esse fidei ac traditionis in peculiaribus illis regionibus vigentis documenta. Quod si fuerint hæc concilia ab Ecclesia universa recepta, probataque a rom. pontificibus, ob hanc ipsam susceptionem et approbationem, habenda erunt tanquam testimonia traditionis Ecclesiæ universalis plane ineluctabilia (1).

§ III. De Martyrum actis.—Nemo inficias ibit antiqua ac genuina sanctorum martyrum acta nobis exhibere traditionis dogmaticæ certissima documenta, ex quibus quid circa plures fidei articulos, qui nunc in controversiam vocantur, senserit Ecclesia, dignoscimus. Etenim præter quam quod, ut scite animadvertit Ruinartius, cum ex divinis literis habeamus, eorum dicta, cum præsidibus sisterentur, superno instinctu pronuntiata fuisse, fit ut eorum responsa, quæ in his actis ad præsidum quæstiones continentur, pro sacris oraculis merito habenda sint (2); ea illi in suis responsis protulerunt quæ ab Ecclesiæ pastoribus didicerant, ac merito proinde uti traditionis et Ecclesiæ fidei, quæ uniuscujusque ætate vigebat, testes locupletissimi habentur.

Invero et illud adjecimus peculiare istorum actis inesse pondus, quatenus ex illis discimus quænam in domesticis ac publicis Ecclesiæ conventibus doctrina traderetur absque ulla privata ac subjectivæ, ut ita loquar, explicationis admixtione, quæ quandoque difficultatem facessit in genuina patrum mente assequenda (3). Eo vel magis quod plures ex ipsis aut feminae, aut vulgares rudesque homines essent ex laicorum cœtu, qui caudæ et absque fæco quid crederent exponebant ac profitebantur (4).

Huc accedit, quod horum actorum lectio fidelibus minime permitteretur quin prius ab episcopo illa recognita fuissent ac probata (Cf. Ruinart, *loc. cit.* n. 3, 4, 5); quod legerentur in publica ecclesia præsulibus inspectantibus, quorum suffragium minime latu- ra fuissent si quid a recepta Ecclesiæ fide absonum præ se tulissent (*Ibid.*). Hinc nihil validius, nihil magis idoneum ad confundendos socinianos et unitarios circa Ecclesiæ fidem quæ tribus prioribus Ecclesiæ

(1) Luculentum hujus rei exemplum habemus in conc. Arausicano II. cujus decreta adversus pelagianos ac semipelagianos lata, uti dogmatica ab omnibus censeantur.

(2) In præfat. general. in acta martyrum, *sincera*, § 1. n. 1.

(3) Etenim patres, uti alias animadvertimus, veritates revelatas seu christiane fidei dogmata quoad modum ea exponendi subiciebant, ut ita dicam, subjectivis suis conceptibus juxta philosophiam quam profitebantur. Hinc recepte quædam ab ipsis loquendi formæ cum de mysteriis disserent, quæ obscuritatem ingerunt, ac difficultatem faciunt minus in illorum philosophandi ratione peritis, quod et experiantur in scholasticis postquam isti aristotelicam philosophiam adoptarunt, et quodam veluti conubio cum theologia conjunxerunt. Huc spectat quod Pelavius in tribus prioribus capitibus libri primi de Trinitate scripsit circa loquendi modum quo patres antenicani uti sunt agentes de Verbi divinitate, ejusque æterna generatione.

(4) Ejusmodi sunt responsiones sapientia plene, quæ iudicibus paganis date leguntur in Actis s. Symphorose, ss. Felicis et Perpetuæ, aliarum sive feminarum, sive virorum de quibus egimus in tract. de Trinitate et Licarnæ.

seculis de Trinitate, Verbi incarnatione, divinitate Christi aliisque mysteriis obtinuerit, his actis profiteri potest. Item adversus hagiomachos protestantes, quoad sanctorum cultum et invocationem, reliquiarum venerationem, nihil potest aptius urgeri quam quæ in martyrum actis passim leguntur, quæ nobis Ecclesiæ catholicæ fidem exhibent per id temporis de illis articulis invalescentem.

Quare non solum auctores catholici exinde argumenta sumunt ad traditionem dogmaticam Ecclesiæ adversus fidei hostes evincendam, verum etiam secularii ad pugnandum contra socinianos (1); quæ tamen coherencia cum principiis suis id efficiant, quoque tandem exitu ipsi viderint.

§ IV. De sacra Liturgia.—Maximi faciendam esse auctoritatem sacre Liturgiæ, eamque habendam uti testem omni exceptione majorem traditionis et Ecclesiæ fidei, is solus inficias iverit, qui non advertent in illa ecclesiarum omnium exhiberi vocem ac testimonium episcoporum, presbyterorum et plebis ipsius suffragia, leges, ritus, effata, dogmata (2).

Si quid propterea occurrerit omnium liturgiarum consensu firmatum, velut Ecclesiæ ipsius testimonium spectari debet. Ex liturgiis vero seorsum sumptis ea præferenda est, quæ nobiliori in Ecclesia usu recepta est. Inter occidentales ecclesias primum locum obtinet liturgia Romana (3), deinde vero Gallitana (4), Hispanica vulgo Mozarabica nuncupata (Cf. card. Bona, *op. cit.* lib. I, cap. XI, § I). Inter orientales principem locum sibi vindicat liturgia Jacobi omnium antiquissima, quæque in usu fuit penes plerasque orientales ecclesias, et adhuc in pluribus viget (5); deinde veniunt liturgiæ Græcæ quæ a

(1) Sane quoad auctores catholicos satis est oculos conijcere in celebre opus D. Maran: *Divinitas D. N. J. C. præsertim* lib. II, cap. IV. quod inscribitur: *idem* (Ecclesiæ fides de Christi divinitate) *demonstratur ex testimoniis ss. martyrum*. Quoad sectarios vero, id patet ex Calovio, *op. cit.* tom. II, pag. 881 seq. ubi hic astruit fidem de ss. Trinitate ex actis martyrum qui decem primis persecutionibus mortem pro Christo sustinuerunt.

(2) Cf. Zaccariam in *Dissert. de liturgiæ in rebus theologicis usu*, cap. IV, § 2. Profecto s. Augustinus, in disputationibus quas habuit contra pelagianos ac semipelagianos, perpetuo urget argumentum ex Ecclesiæ liturgia desumptum, tanquam validissimum ad ipsorum infringendos conatus; unum vel alterum testimonium s. doctoris, speciminis gratia afferamus. Sic enim loquitur ep. CCXVII. al. CVII. ad Vitalem, n. 2. « Exsere contra orationes Ecclesiæ disputationes tuas, et quando audis sacerdotem Dei ad altare exhortantem populum Dei, orare pro incredulis, ut eos Deus convertat ad fidem, et pro catechumenis, ut eis desiderium regenerationis inspiret, et pro fidelibus, ut in eo quod esse cœperunt, ejus munere perseverent, subsanna pias voces, » etc.; et in lib. *De dono perseverantiae*, cap. XXIII, n. 65. « Utinam, inquit, tardi corde, et infirmi, qui non possunt vel nondum possunt Scripturas, vel eorum expositiones intelligere, sic audiant vel non audiant in hac questione disputationes nostras, ut magis intueantur orationes suas, quas semper habuit et habebit Ecclesia ab exordiis suis, donec finiatur hoc seculum. » Et alibi passim sic etiam exinde deponit argumenta s. Hieronymus, auctor libri *De vocatione gentium*, aliique. Cf. Card. Bonam, *Reverentia liturgiæ*, lib. I, cap. VII, § 3 cum eruditissimâ annotatione. Rob. Sala, tom. I, p. 106 seqq.

(3) Cf. Muratorum, *Liturgia Romana vetus*. Diss. *De rebus liturgicis*, cap. II. de Rom. Ecclesiæ liturgia.

(4) Cf. Mabillon, *de liturgia Gallicana*. Lutet. Paris. 1683. lib. I, cap. IV.

(5) Renaudotium *Liturgiarum orientalium collectio*. Paris. 1716. tom. I. diss. I. *De liturgiæ orientalium origine et antiquitate*, cap. IV. Item Jo. Aloysium Assemauum

ss. Cyrillo, Basilio, Chrysostomo nomen habent (1), ac liturgia Armena (2).

Vix aliquod fidei dogma est ex iis quæ catholica proficitur Ecclesia, quod illæ non attestentur. Talia sunt dogmata Trinitatis (3), divinitatis Verbi, et Spiritus sancti (4), divinitatis Christi, veritatis Incarnationis, Deiparæ non solum virginitatis, sed et integritatis in partu (5), primatus s. Petri romanique pontificis (6), infallibilitatis Ecclesiæ, supereminentiæ episcoporum supra presbyteros (7), gratiæ necessitatis, peccati originalis propagationem, sacrificii inveniendi, realis Christi in Eucharistia presentiae, transsubstantiationis (8), purgatorii demum, et cultus invocationisque sanctorum (9).

Cavendum tamen est ab illis particularibus liturgiis quæ aut singularia, aut paradoxa, interdum etiam falsa aliqua continent, quæ, hoc ipso quod a reliquis discrepent, minus idoneæ ad auctoritatem faciendam sunt, præsertim quæ apud antiquos hæreticos reperiuntur (10), aut quæ sequioribus ævis

in op. *Codex liturgicus Ecclesiæ universæ*, Romæ 1749. tom. IV, p. II, Præf. pag. XXV. annotat quod « Hierosolymitanam liturgiam amplexæ sunt nedum omnes subjectæ ecclesiæ, verum et aliæ quamplures, quin fere omnes orientales ad illam suas liturgias expresserunt, et accommodarunt. Syri ergo fere omnes illam probarunt, eaque etiam modo utuntur, quamvis in nonnullis pro diversitate locorum, et libertate episcoporum non omnes sibi consentiant. » Eadem fere repetit ibid. sect. VI, p. LV.

(1) Cf. Renaud. Asseman. op. et loc. cit. necnon Lebrun, *Explication littérale, historique et dogmatique des prières et des cérémonies de la messe*. Paris. 1741. tom. II, et III.

(2) Cf. Lebrun, op. cit. tom. III. diss. A. Liturgiam Armenam in lingua italica conversam edidit cl. P. Gabr. Avedichian Mechitarista Venet. 1852.

(3) Etenim in Missali gothico Thomasio edit. Vezzosi, Romæ 1731. tom. VI, p. 245. legitur: « Qui unum Deum dominantem, distinctum nec divisum, Trium nec triplicem, solum nec solitarium, consona laudamus voce; » et in Missali gallicano vetere ibid. « In Trinitate divina non est quod majus minusve credendum: si quid (siquidem, ex Malabillonio) ubi unus major dicitur, deesse minori aliquid indicatur. In hac ergo ipsa divinitate, si aliquid majus quis aliud minus asserat: et ipse majestati contumeliam facit, quam majorem putat, etc. »

(4) Cf. Sacramentarium Leoni M. tributum apud Murator. op. et ed. cit. p. 476. Item Sacramentar. Gelasian. ed. a B. card. Thomasio, p. 4. ac pag. 46. et in Missali gothico p. 251. Eibellum insuper orationum gothico-hispanum editum a Blanchiano, p. 53.

(5) Quoniam nonnulli neoterici in Germania his annis haud erubuerunt docere B. Virginis uterum in partu reseratum esse, placet hic ex libello gothico-hispano nonnullos textus proferre ad eorum confutionem: sic igitur legitur pag. 55. « Salvator omnium Jesu Christe, qui novæ operationis efficacia Virginem per Angelum visitas, verbo fecundas habituram sine corruptionis injuria prolem, et permansuram cum integritate virginis matrem, etc. » pag. 27. « Intra ejusdem urbis Bethlemiticæ septa Genitricem Mariam et materno honore sublimas, et virginitatis honore glorificas; cujus uterum nec ingrediens reseras, nec egrediens violas. » Similia leguntur pag. 28. 29. Item in Missali gothico p. 253-5. Necnon in Sacramentario Gelasiano, pag. 9. et in Leoniano, col. 475.

(6) In Sacram. Leoniano, col. 555. et in Missali gothico, p. 313.

(7) In cit. Sacram. Leoniano, col. 550. ac 554.

(8) Singulorum horum articulorum ex liturgiis veritatem ostendit, adductis auctoritatibus, Zaccaria diss. cit. coroll. X. et seqq. Cf. etiam Muratorum et Josephum Aloys. Assemanum in cit. dissert.

(9) Cf. Zaccariam op. et loc. cit. Coroll. XVII et XVIII.

(10) Exploratum enim est veteres hæreticos nestorianos, eutychanos aliosque sectarios in articulis in quibus ab Ecclesia catholica dissentiebant liturgiam corrupisse ac interclassæ eam accommodantes erroribus suis, quo factum est, ut in reprehensionem ob ejusmodi nefarium ausum apud veteres incurrerint. Cf. Lebrun, diss. cit. Hac de

fuerunt interpolata, aut mendis scatent. Oculo enim critico in his opus est, ac probati illi auctores adjuvandi, qui docte ac erudite operam in illis illustrandis posuerunt (1).

§ V. De praxi Ecclesiæ in publica et solemnitate sacramentorum administratione, et cultu religioso. Quamquam duo hæc veluti partes integrales sacræ liturgiæ spectari possint, nihilo tamen secius principem sibi locum vindicant et auctoritatem in re de qua agimus singularem. Nam liturgia proprie ad ritum spectat, quo publicus Deo exhibetur cultus, sacrificii præcipue oblatione; administratio autem sacramentorum publica ac solemnitas ritus illos complectitur quibus divina hæc gratiæ instrumenta ab Ecclesia in praxim deducta sunt; cultus vero religiosus sic generatim sumptus pro objecto præterea habet festos dies, vigiliis, aliaque ejusmodi, quæ servari consueverunt.

Porro ut primum insistamus in sacramentorum administratione, cum in ea agatur de re in usu quotidiano posita, nemo sanus in dubium revocaverit ex illa testimonium publicum, perenne, universale et constans traditionis dogmaticæ erui circa eorundem sacramentorum numerum, efficaciam, peculiarem effectum, ac dispositionem ad ea rite suscipienda. Cum igitur ex omnibus deprehendamus græcorum, orientaliūque ecclesiarum euhologiis, atque ex occidentaliū seu latinorum ritualibus ac sacramentariis septem ubique, quovis tempore, fuisse sacramenta administrata, nonne audaciæ, ne dicam amentię protestantes arguunt, qui ea ad quatuor terve, postremo ad duo redegerunt? Idem dic de gratia quam per ea conferri omnia illa pariter documenta testantur (2), de effectibus qui iis tribuuntur circa characterem, de infantium baptisate, de exorcismorum usu quo pelagianos jam ætate sua s. Augustinus premebat (*Recol. superius dicta*), de conscientię puritate ad sacram afferenda synaxim, de confessionis auricularis usu, aliisque similibus (3).

Quod vero ad religiosum cultum spectat, quenam fuerit primitivæ Ecclesiæ doctrina exinde deprehenditur circa sanctorum venerationem, cum videamus institutos festos dies, celebrata jejunia ad sanctorum martyrum memorias recolendas vel ab ipsius Ecclesiæ incunabulis (4); circa venerationem reliquiarum et imaginum (5), circa aquam lustralem (6), quam causa eruditus Zacharias canones subijcit ad bene auctoritate liturgiarum utendum in rebus theologis.

(1) Præter cit. auct. Cf. Grancolas: *Les anciennes liturgies*, trib. volum. Paris, 1699. Benedictum XIV. *De sacrificio missæ*; De Azevedo s. J. *exercitationes liturgicæ*, Romæ, 1730.

(2) Cf. Edmund. Martenium, *De antiquis Ecclesiæ ritibus*, in iis quæ circa sacramenta singula præmittit. Renouletium, *La perpétuité de la foi de l'Eglise catholique sur les sacrements*, tom. V.

(3) Cf. que scripsimus in tract. *De Eucharist.*, et *De Penit.* Cf. præterea Gabr. Albaspinæi, *De Ecclesiæ ritibus observationum libri duo*. Lutet. Paris. 1625. Joan. Bapt. Casali *De veteribus sacris christianorum ritibus*, Romæ. 1647. Jos. Vicecomitis, *Observationes ecclesiasticæ*, Paris. 1618.

(4) Cf. *Constitut. apostol.* lib. V, c. 8, et 15. apud Cotelerium, tom. I.

(5) Vid. que scripsimus in tract. *De cultu sanct.*

(6) Cf. *const. apostol.* lib. VIII, cap. 29. et etiam Casali, op. cit. part. III, cap. 57.

adeo protestantes despiciunt, aliaque permulta, quæ sin minus dogmata attingunt, plurimum tamen valent ad liberandam Ecclesiam romanam a toties in eam impacta calumnia de turpi superstitione in quam dilapsa sit, postquam medio præsertim ævo, *papismus*, uti loquuntur, deteriorem ac tenebrosiorem formam induxit. Ita strenue interdum protestantes nugantur!

Quum porro de religioso disseritur cultu, de eo disseritur qui in Ecclesia universa receptus est, non autem de peculiaribus qui singulis in ecclesiis recepti sunt ritibus, quique spectari possunt ceu singulares cultus modificationes, quique valorem partialem habere possunt, pro eorumdem antiquitate et ecclesiarum nobilitate in quibus observari consueverunt (1).

§ VI. De sanctis Patribus. — Gravissimo sanctissimoque *Patris* nomine eos donavit Ecclesia, inquit Natalis Argonensis (2), qui antiquitate, sanctimonia, doctrinaque in asserendis, vindicandisque Ecclesiæ dogmatibus famam et celebre nomen adepti sunt (3). In tres solent veluti ætates distribui, quarum prima tria priora complectitur secula, secunda tria secula insequentia; tertia demum a sec. VII. initio usque ad sec. XII. protenditur, usque nempe ad s. Bernardum, qui *novissimus patrum* vocari consuevit (4). Hac enim ætate nova *scholastica* disputandi methodus sin minus inventa, longè saltem lateque diffundi cœpit. Quare nec patres ad scholasticorum ordinem referendi sunt, neque scholastici patribus accensendi.

Duo in patribus apprimè secerni debent, quæ passim permisceri consueverunt: qualitas nempe, ut ita dicam, *testis*, et qualitas *doctoris*. Interdum enim patres suis in scriptis se testes exhibent traditionis ac doctrinæ Ecclesiæ, quæ, ætate qua quisque floruit, obtinebat; interdum vero disputatoris ac theologici partes sustinent, qui fidei articulos enarrant, tuentur, ac multiplici ratione vindicant, doctrinam etiam Ecclesiæ illustrant, consecutiones deducunt, comparant, modum denique quo eadem doctrina ab ipsis subjective concipiatur, tradunt, uti a doctoribus nostris theologiæ explanatoribus fieri solet (5).

(1) Ejusmodi, e. g., sunt ritus qui in usu sunt in ecclesia mediolauensi quæ adhuc servat ritum Ambrosianum. De his ritibus qui in peculiaribus ecclesiis recepti erant, fuse scribit s. Augustinus in duabus epistolis ad Januarium datis, quæque in edit. Maur. sunt n. 54 et 55.

(2) In op. *De optima legendorum Ecclesiæ patrum methodo*, Augustæ Taurin. 1742. par. I, cap. I.

(3) Quatuor igitur conditiones requiruntur ut quis Ecclesiæ doctor vel pater renuntiatur, doctrina scilicet eminentis, insignis sanctitas, Ecclesiæ testimonium, ac demum notabilis antiquitas. Quamvis porro Tertuliano et Origeni Ecclesiæ testimonium desit, vulgo tamen, in alio patrum recensentur ratione habitâ antiquitatis, atque insignis doctrinæ que in utroque fulsit.

(4) Egregiam s. Bernardi vitam duobus voluminibus in 8. novissime edidit. cl. Theod. Ratisbonne, Paris. 1841. quæ haud parum confert sive ad pietatem excitandam, sive ad ejusdem s. patris scriptorum intelligentiam consequendam.

(5) Cf. que præclare hac de re scribit Petavus in *Proleg.* cap. 11, § 2. seqq. ubi et ipse distinguit inter ea que patres uti traditionis testes scripserunt, et que veluti doctores disseruerunt. Item Bolgeni in op. *stato de' bambini*

Porro diversa omnino ratione spectari patrum auctoritas debet, quando se traditionis ac fidei Ecclesiæ testes perhibent ab ea qua uti doctores circa eandem fidem traditionemque disceptant. In priori enim casu ineluctabilis prorsus est eorum auctoritas, si omnes aut plures etiam, aut pauci quandoque convenient, quoties plures aut pauci isti Ecclesiæ suffragium pro se obtinuerint (1). Sic enim illorum auctoritas identificatur cum traditione, imo et cum ipsa Ecclesiæ auctoritate (2). In posteriore autem casu quo patres tanquam doctores se gerunt, venerationem quidem merentur tantam quantam uniuscujusque eorum antiquitas, doctrina ac sanctitas exposcit, talis nihilominus non est illorum auctoritas, ut si graves præsertim rationes id postulent piaculum sit, debita semper cum reverentia, ab eorum placitis discedere (3). Sane haud pauca offenduntur in patrum scriptis sive privatae opinioniones, sive exegeticæ Scripturarum expositiones, quæ non omnibus pro-

morti senza batesimo. Macerata, 1787. par. I. *Prælimin.* III, IV, et V.

(1) Tales præcipue sunt quos divina providentia identidem excitavit adversus peculiari hereticos, e. g. s. Athanasius adversus Arium, s. Cyrillus Alex. adversus Nestorium, s. Leo M. adversus Eutychem, s. Epiphanius adversus Aerium, s. Augustinus adversus Pelagium et ita porro.

(2) Quo sensu quinta synodus, collat. 5. seu, ut placet Gemadio, synodus VI constituit: « In omnibus sequimur et sanctos ac doctores sanctos Dei Ecclesiæ... et omnia quæ ab ipsis scripta sunt de recta fide, et ad hæreticorum condemnationem admittimus. » Apud Gemad. n. 517. Item in synodo VII. hoc decretum editum est: « His qui rejiciunt sanctorum patrum voces, quæ ad confirmationem rectorum dogmatum Ecclesiæ Dei pronuntiate sunt. Athanasii, Cyrilli, Ambrosii... Augustini ac ceterorum; tum acta synodorum œcumenicarum, quartæ, inquam, et sextæ non amplectuntur; anath. sit. » Ibid. pag. 517. Græc. conc. Flor. Hinc Cyrillus Alex. in *Defens. anathematismi* 8. affirmat patres « luminaria fuisse, verbum vitæ continentem, » et in epist. I. ad Successum, de Incarnationis dogmate ac fide, « doctos nos ait a divina Scriptura, et sanctis patribus, » et in fine ejusdem epistolæ: « Sequentes, inquit, ubique orthodoxa sanctorum patrum decreta, contra Nestorii dogmata librum conscripsimus. » Quocirca s. Martinus papa I. in Lateran. concilio dictum illud merito approbat Victoris Carthaginiensis, quo hortabatur « Nihil permittite dici noviter a quopiam, quod sanctorum patrum traditio minime deflavit. » Cf. Petav. loc. cit. Cf. etiam Natalem Argonensem, op. cit. part. I. capp. 4. seqq.

(3) Huc referuntur quæ passim s. Augustinus prudenter inculcat, ut in epist. CXLVIII. ad Fortunatianum, n. 13. ubi scribit: « Neque enim quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum et laudatorum hominum, velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non hecæt, salva honorificentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respicere, si forte noverimus quod aliter senserint quam veritas habet, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum; » lib. vero XI. contr. Faustum Manich. cap. 5. cum de Scripturis sacris disseruisset quibus fides omnimoda adhibenda est, subdit: « In o. usculis autem postea orum, quæ libris innumerabilibus continentur, sed nullo modo illi sacratissimæ canonice Scripturarum excellentiæ adæquantur, etiam in quibuscunque eorum invenitur eadem veritas, longe tamen est impar auctoritas. Itaque in eis, si qua forte propterea dissonare putantur a vero, quia vobis ut dicta sunt intelliguntur, tamen liberum ibi habet lector auditorve iudicium quo vel approbet quod placuerit, vel improbet quod offenderit... si cui displicuerit, aut credere noluerit, non reprehenditur. » Denum, ceteris omissis, in epist. LXXXI. ad Hieronym. n. 5. commemorato eodem de Scripturis canonicis iudicio, pergit: « Alios autem ita lego, ut quantalibet saucitate doctrinaque præpollent, non ideo verum iudicium, quia ipsi ita senserunt; sed quia nihil vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere poterunt. »